

ISSN 2224-025X

НАУКОВІ ЗБІТКИ

Випуск 36 / 2020

Державного
природознавчого
музею

Національна академія наук України
Державний природознавчий музей

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Випуск 36

Львів 2020

УДК 57+58+591.5+502.7:069

Наукові записки Державного природознавчого музею. – Львів, 2020. – Вип. 36. – 232 с.

До 36-го випуску періодичного видання «Наукові записки Державного природознавчого музею» увійшли статті та короткі повідомлення з музеології, екології, ентомології, ботаніки, палеонтології, а також інформація про діяльність музею у 2019 році.

Для екологів, зоологів, ботаніків, палеонтологів, працівників музеїв природничого профілю, заповідників, національних природних парків та інших природоохоронних установ і організацій.

Proceedings of the State Natural History Museum. – Lviv, 2020. – Issue 36. – 232 p.

The 36th issue of the periodical «Scientific Notes of the State Museum of Natural History» includes articles and short reports on museology, ecology, entomology, botany, paleontology, as well as information about the activities of the museum in 2019.

For ecologists, zoologists, botanists, paleontologists, employees of museums of natural profile, reserves, national nature parks and other environmental institutions and organizations.

DOI: <https://doi.org/10.36885/nzdpm.2020.36>.

ISSN 2224-025X

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Заступник головного редактора

Відповідальний секретар

Технічний редактор

Капрусь І. Я. д-р біол. наук, проф.

Климишин О. С. д-р біол. наук, с.н.с.

Орлов О. Л. канд. біол. наук

Гураль Р. І. канд. біол. наук

Бокотей А. А. канд. біол. наук, с.н.с.; Войчишин В. К. канд. біол. наук, с.н.с.; Годунько Р. Й. канд. біол. наук, с.н.с.; Гураль-Сверлова Н. В. канд. біол. наук, с.н.с.; Дзюбенко Н. В. канд. біол. наук; Малиновський А. К. д-р с.-г. наук; Радченко О. Г. д-р біол. наук, проф.; Різун В. Б. канд. біол. наук, с.н.с.; Середюк Г. В. канд. біол. наук; Сусуловський А. С. канд. біол. наук, с.н.с.; Третяк П. Р. д-р біол. наук, проф.; Фальтиновіч В. д-р біол. наук, проф. (Польща); Царик Й. В. д-р біол. наук, проф.; Чернобай Ю. М. д-р біол. наук, проф.; Шрубович Ю. Ю. канд. біол. наук; Яницький Т. П. канд. біол. наук

EDITORIAL BOARD

Kaprus I. Y. (*Editor-in-Chief*), Klymyshyn O. S. (*Associate Editor*), Orlov O. L. (*Managing Editor*), Gural R. I. (*Technical Editor*), Bokotey A. A., Voichyshyn V. K., Godunko R. J., Gural-Sverlova N. V., Dzubenko N. V., Malynovsky A. K., Radchenko O. G., Rizun V. B., Serediuk H. V., Susulovsky A. S., Tretjak P. R., Faltynowicz W., Tsaryk J.V., Chernobay Y. M., Shrubovych J. J., Yanitsky T. P.

Рекомендовано до друку вченою радою Державного природознавчого музею

ISSN 2224-025X

© Наукові записки ДПМ, 2020

DOI: <https://doi.org/10.36885/nzdpm.2020.36.215-218>

УДК 595.741

Середюк Г. В.¹, Мателешко О. Ю.²

**ЗНАХІДКИ МУРАШИНОГО ЛЕВА *DENDROLEON PANTHERINUS*
(FABRICIUS, 1787) (NEUROPTERA, MYRMELEONTIDAE) НА ЗАКАРПАТТІ**

Dendroleon pantherinus (Fabricius, 1787) – теплолюбний вид, що населяє ксеротермні біотопи лісової зони. Поширений в південно-західній Європі, Франції, Румунії, Чехії, Словаччині, Словенії, на Балканах, на чорноморському узбережжі Турції, Грузії, Росії [3, 4, 8, 10]. Рідкісний по всьому ареалу, у багатьох європейських країнах та в Росії занесений до червоних списків і охороняється, хоча відсутній у Червоному списку МСОП. В Україні не має природоохоронного статусу, відомий дотепер лише з Кримського півострова [9].

Рис. 1. Зовнішній вигляд *Dendroleon pantherinus* (Fabricius, 1787) із Закарпаття.

Dendroleon pantherinus – комаха з тонкими ногами і прозорими крилами. Розмах крил – 6-7 см. Голова, тіло і ноги золотисто-жовті з бурим малюнком. Це один із найбільш помітних видів цієї родини, оскільки має характерні бурі плями на крилах (рис. 1).

Біологічні особливості виду остаточно не досліджені. На думку різних дослідників, *D. pantherinus* найчастіше асоційований із старими дубовими лісами низовин, де уникає занадто посушливих оселищ. Імаго можна побачити у період з липня по серпень [3, 6, 7]. Вони активні в нічний час, летять на штучне освітлення [3]. Хижі личинки, на відміну від більшості інших видів мурашиних левів малорухомі, не викопують типових ловчих лійок, а полюють із засідки. Їхнє тіло найчастіше вкрите сміттям та залишками хітинового покриву після линьки [2]. Личинки населяють дупла, що заповнені сухим детритом, іноді також їх можна побачити під корою дубів (*Quercus robur*, *Quercus pubescens*, *Quercus petraea*), бука (*Fagus sylvatica*), граба (*Carpinus sp.*), тополі (*Populus nigra*) та каштанів (*Castanea sp.*) [1, 3-5]. Популяції виду дуже розріджені, трапляються лише поодинокі особини. Невисока частота трапляння виду – його біологічна особливість, через яку він найбільш вразливий до впливу як природних, так і антропогенних чинників. Найбільшим лімітуючим чинником, що впливає на чисельність та стабільність популяцій є кількість дуплистих дерев.

На Закарпатті, нами відмічено три особини виду. Зокрема, в околицях м. Берегове: г. Велика Берегівська, 250 м над р. м. (48.196232, 22.683906), 17.08.2017; 24.08.2017; 02.08.2019. Екземпляри зберігаються в приватних колекціях авторів.

Комахи знайдені мертвими в довгоіснуючих калюжах на дорозі між лісовим масивом і закинутими виноградниками. Ймовірно, мурашині леві вилітають вночі з лісу на відкритий простір над дорогою, що межує на заході із заповідним урочищем «Берегівське горбогір'я», яке створене для охорони лісового масиву. Середній вік лісу – близько 100 років. Основною лісоутворюючою породою є дуб скельний (*Quercus petraea*), а вище за схилом – липа срібляста (*Tilia argentea*). Поодинокі ростуть липа серцелиста (*Tilia cordata*), клен звичайний (*Acer platanoides*), черешня (*Cerasus avium*), граб *Carpinus betulus*, а у підліску – бирючина звичайна (*Ligustrum vulgare*), ліщина звичайна (*Corylus avellana*). Вздовж узлісся трапляються старовікові дуби.

Для Закарпатської області та материкової України загалом цей вид зафіксовано вперше, переглянути координати на карті можна за допомогою веб-ресурсу Центр даних «Біорізноманіття України» (<http://dc.smnh.org/>) (рис. 2).

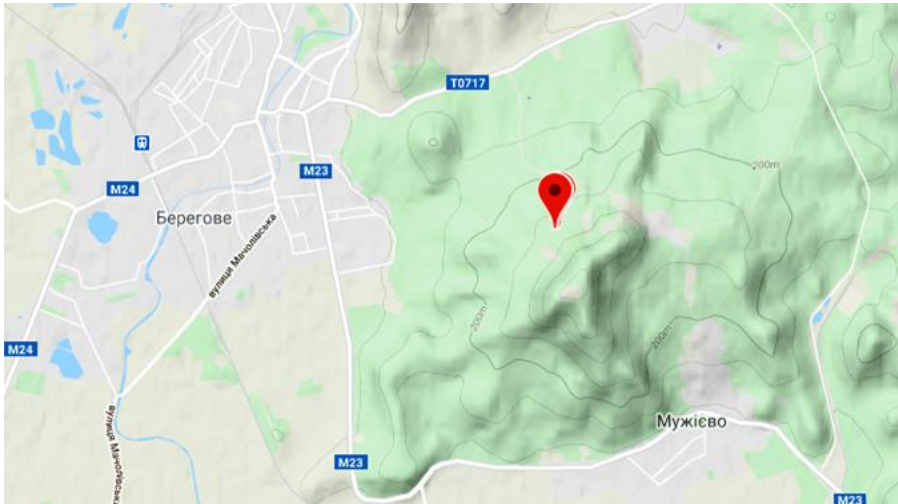

Рис. 2. Карта із зазначенням знахідок *Dendroleon pantherinus* (Fabricius 1787).

Наведені знахідки *D. pantherinus* дозволяють розширити сучасні уявлення про поширення його на території України і доповнюють список регіональної фауни комах Закарпатської області ще одним видом сітчастокрилих, що належить до числа рідкісних у фауні Європи. Також цей вид рекомендується нами до нового видання Червоної книги України. Збереження місць оселищ, а саме ділянок зі старими дуплистими деревами, сприятиме збереженню популяцій. Формально *D. pantherinus* охороняється у складі природної екосистеми резервату «Берегівське горбогір'я».

1. Andriollo T., Blanc M., Schönbachler C. & Hollier J. Données nouvelles de fourmilions (Neuroptera, Myrmeleontidae) pour le bassin genevois. *Entomo helvetica*. 2016. № 9. P. 13-18.
2. Badano D. & Pantaleoni R.A. The larvae of European Myrmeleontidae. *Zootaxa*. 2014. Vol. 3762(1). P. 1-71.
3. Colombo R., Bruand Y. & Danflous S. Contribution à la connaissance de *Dendroleon pantherinus* (Fabricius 1787) (Neuroptera: Myrmeleontidae). *Revue de l'Association Roussillonnaise d'Entomologie*. 2013. Vol. 22 (2). P. 47-53. Режим доступу: https://www.researchgate.net/profile/Pierre_Tillier/publication/267567240_Atlas_de_repartition_des_Fourmilions_en_France_Neuroptera_Myrmeleontidae/links/545361970cf26d5090a3ef28/Atlas-de-repartition-des-Fourmilions-en-France-Neuroptera-Myrmeleontidae.pdf
4. Devetak D., Podlesnik J. and Janæekovioe F. Antlion *Dendroleon pantherinus* (Fabricius, 1787) (Neuroptera: Myrmeleontidae) in Slovenia. *Acta entomologica*. 2010. Vol. 18(2). P. 159-162.

5. Duelli P. Die Ameisenlöwen der Schweiz (N 155-162. Режим доступа: https://lacewing.tamu.edu/neuropterida/neur_bibliography/edoc12/duelli2010ref14312-19213.pdf
6. Gepp J. Ameisenlöwen und Ameisenjungfern. Myrmeleontidae. Eine weltweite Betrachtung unter besonderer Berücksichtigung Mitteleuropas. 3., neubearbeitete Auflage. Die Neue Brehm-Bücherei 589. Westarp Wissenschaften Verlagsgesellschaft, Hohenwarsleben, Germany. 2010. 168 pp.
7. Gepp J. & Hölzel H. Ameisenlöwen und Ameisenjungfern. Myrmeleontidae. Die Neue Brehm-Bücherei 589. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt. 1989. 108 pp.
8. Sumpich J. Records of three rare ant-lion (Neuroptera: Myrmeleontidae) species from the Czech Republic.-*Acta Musei Moraviae, Scientiae biologicae* (Brno). 2015. Vol. 100(1). P. 17-22. Режим доступа: https://www.entomologicalservice.com/files/100_Sumpich%202015_Three%20species%20of%20Neuroptera%20in%20the%20Czech%20Rep..pdf
9. Захаренко А. В., Кривохатский В. А. Сетчатокрылые (Neuroptara) европейской части бывшего СССР. *Известия Харьковского энтомологического общества*. 1993. Т. 1, Вып. 2. С. 34-83. Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhet_1993_1_2_5
10. Кривохатский В. А. Муравьиные львы (Neuroptera: Myrmeleontidae) России. Санкт-Петербург-Москва: Товарищество научных изданий КМК, 2011. 334 с. Режим доступа: https://lacewing.tamu.edu/neuropterida/neur_bibliography/edoc12/krivokhatsky2011ref14585-13375.pdf

¹ Державний природознавчий музей НАН України, м. Львів

e-mail: anna.serediuk@gmail.com

² ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

e-mail: alexander.mateleshko@uzhnu.edu.ua

ЗМІСТ

CONTENTS

Музеологія * Museology

Стор.

- Чернобай Ю. М.** Музейне відображення коєволюційних метаморфоз середовища і поведінки 3
- Museum representation of coevolutionary metamorphosis of the environment and behavior
- Дзюбенко Н. В., Климишин О. С., Бокотей А. А.** Природничі музеї: показники ефективності та критерії оцінювання 15
- Natural historical museums: performance indicators and evaluation criteria
- Климишин О. С., Позинич І. С.** Розробка і реалізація спеціальних природничо-музейних освітніх програм та проєктів 21
- Development and implementation of special natural-historical museum educational programs and projects
- Загороднюк І. В., Черемних Н. М.** Мишівки (Sicista) у фауні України: аналіз колекцій Національного науково-природничого музею НАН України 27
- Birch-mice (Sicista) in the fauna of Ukraine: analysis of the collections of the National Museum of Natural History of the NAS of Ukraine
- Гураль Р. І.** Прісноводна малакофауна (Gastropoda, Bivalvia) заходу України та її представленість у музейних колекціях Львова 41
- Freshwater molluscs fauna of western Ukraine and its representation in museum collections of Lviv
- Glotov S. V., Hushtan K. V., Kanarsky Yu. V., Hushtan H. H., Rizun V. B.** Rove beetles (Coleoptera, Staphylinidae) from the Carpathian Biosphere Reserve in collections of State Museum of Natural History (Lviv, Ukraine) 53
- Жуки-стафіліни (Coleoptera, Staphylinidae) з Карпатського біосферного заповідника у колекціях Державного природознавчого музею НАН України

Екологія * Ecology

- Леневич О. І., Марискевич О. Г., Шпаківська І. М.** Оцінка впливу лінійної форми рекреації на властивості бурих гірсько-лісових ґрунтів (на прикладі НПП «Сколівські Бескиди», Українські Карпати) 61
- Estimation the impact of the linear form of recreation on the properties of brown forest soils (for example NPP «Skolivski Beskydy», Ukrainian Carpathians)
- Гураль-Сверлова Н. В.** Просторова диференціація наземної малакофауни на рівнинних територіях України 69
- Spatial differentiation of land mollusc fauna in plain territories of Ukraine

Орлов О. Л., Рагуліна М. Є. Вплив фрагментації НА мікрокліматичні параметри букових лісів Стільського горбогір'я	81
• Influence of beech forests fragmentation of Stilsky Hillside on their microclimatic parameters	
Гуштан Г. Г. Зміни екологічної структури угруповань панцирних кліщів (Oribatida) під впливом антропогенних факторів Закарпатської низовини	89
• The changes in ecological structure of oribatid mites (Oribatida) communities under the influence of anthropogenic factors on Transcarpathian Lowland	
Бокотей А. А. Динаміка гніздової орнітофауни селітебної частини Львова за період між 2006 і 2018 роками	95
• Changes in the breeding avifauna of Lviv residential part from the period since 2006 till 2018 years	
Кагало О. О., Омельчук О. С., Орлов О. Л., Рагуліна М. Є., Сичак Н. М. Оселищне різноманіття та його соціологічна оцінка території Львівського Музею народної архітектури як приклад попереднього аналізу демутації антропогенного ландшафту	107
• The habitat diversity and its sociological evaluation of the Lviv museum of folk architecture as an example of previous analysis of anthropogenic landscape demutations	
Кияк В. Г., Малиновський А. К. Аспекти методології досліджень популяцій рослин (на прикладі рідкісних видів)	115
• Aspects of the methodology of plant populations research (by means of the example of rare species)	
Ентомологія * Entomology	
Dovhaniuk I. Ya., Zamoroka A. M. The longhorn beetles (Coleoptera: Cerambycidae) of National Park «Kremenetski Hory»	129
• Жуки-вусачі (Coleoptera: Cerambycidae) національного природного парку «Кременецькі Гори»	
Khrapov D., Yunakov N. Addenda to the knowledge of the weevil fauna (Coleoptera: Curculionidae) of Ukraine	141
• Додовнення до вивчення фауни довгоносиків (Coleoptera: Curculionidae) України	
Середюк Г. В. Висотний і біотопічний розподіли видів ряду Neuroptera фауни Українських Карпат та Закарпатської низовини	147
• The altitude and biotope distributions of Neuroptera species in the fauna of the Ukrainian Carpathians and the Transcarpathian lowlands	
Дедусь В. І. Різноманіття трутовикових жуків (Coleoptera: Ciidae) пралісового та господарського букових лісів Карпатського біосферного заповідника	159
• Diversity of minute tree-fungus beetles (Coleoptera: Ciidae) of primeval and managed beech forest of the Carpathian Biosphere Reserve	

Різун В. Б. Угрупування жуків-турунів (Coleoptera: Carabidae) лісів національного природного парку «Прип'ять-Стохід»	171
• Forests carabid beetles (Coleoptera, Carabidae) communities of the «Prypiat-Stokhid» National Nature Park	

Ботаніка * Botany

Кузярін О. Т., Сичак Н. М., Кагало О. О. Спонтанні судинні рослини на території регіонального ландшафтного парку «Знесіння» (м. Львів)	181
• Spontaneous vascular plants for the territory of the Znesinnya Regional Landscape Park (Lviv)	

Палеонтологія * Paleontology

Войчишин В. К. Фауногенез вертебрат середньопалеозойського подільського палеобасейну	195
• Vertebrate fauna genesis in the Middle Paleozoic Podolian paleobasin	

Короткі повідомлення * The brief messages

Позинич І. С. Використання інноваційних технологій VR, AR, 3D в музейній педагогіці	209
• The use of innovative technologies VR, AR, 3D in museum pedagogy	

Гураль-Сверлова Н. В., Савчук С. П. Нові знахідки антропохорних видів наземних молюсків на заході України	213
• New finds of anthropochoric species of terrestrial mollusks in western Ukraine	

Середюк Г. В., Мателешко О. Ю. Знахідки мурашиного лева <i>Dendroleon pantherinus</i> (Fabricius, 1787) (Neuroptera: Myrmeleontidae) на Закарпатті	215
• Finds of the ant-lion <i>Dendroleon pantherinus</i> (Fabricius, 1787) (Neuroptera: Myrmeleontidae) in Transcarpathia	

Втрати науки * Loss of science

Гамор Ф. Відійшов у вічність професор Степан Михайлович Стойко	219
Кагало О. О., Марискевич О. Г., Канарський Ю. В., Кияк В. Г. та ін. Світлій пам'яті Миколи Павловича Козловського	221

Хроніка * Current issues

Середюк Г. В. Про діяльність Державного природознавчого музею НАН України у 2019 році	223
Різун В. Б. XIV Львівська ентомологічна школа «Актуальні проблеми вивчення ентомофауни західного регіону України»	225

Правила для авторів * Rules for authors	227
--	-----

Національна академія наук України
Державний природознавчий музей

Наукове видання

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Випуск 36

PROCEEDINGS OF THE STATE NATURAL HISTORY MUSEUM

Issue 36

Українською та англійською мовами

Головний редактор І. Я. Капрусь

Комп'ютерний дизайн і верстка О. С. Климишин, Т. М. Щербаченко

Адреса редакції:

79008 Львів, вул. Театральна, 18

Державний природознавчий музей НАН України

телефон / факс: (032) 235-69-17

e-mail: editorship@smnh.org

<http://science.smnh.org>

Формат 70×100/16. Обл.-вид. арк. 18,85. Наклад 100 прим.

Виготовлення оригінал-макета здійснено в Лабораторії природничої музеології

Державного природознавчого музею НАН України.

Друк ТзОВ «Простір М». 79000 Львів, вул. Чайковського, 8.